

Wojciech Czajkowski, Juliusz Piwowarski

Kreowanie bezpieczeństwa według koncepcji japońskich

Zeszyt Naukowy 4, 214-222

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kreowanie bezpieczeństwa według koncepcji japońskich

Rozważania o bezpieczeństwie w ciągu historycznego rozwoju człowieka towarzyszyły i towarzyszą mu bezustannie. Są one elementami pozwalającymi na rozwinięcie skutecznych działań zapobiegających zagrożeniom zarówno zewnętrznym, jak i tym, których podłoże może pojawić się w wewnętrznym, autonomicznym systemie jednostki mającym charakter psychofizyczny. Podejście securitologiczne¹, wywodzące się z filozofii bezpieczeństwa pozwala między innymi na holistyczne² ujęcie tej tak istotnej tematyki wpisującej się mocno w hierarchię potrzeb Maslowa³, dlatego że poza wystąpieniem egzystencjalnej potrzeby bezpieczeństwa, występuje ono jako szeroko rozumiana realizacja zaspokajania potrzeby samorealizacji. Nadaje to bowiem życiu sens, powodując, iż zagrożenie bylejakości poczucia bezsensu egzystencji zostaje zlikwidowane i w ten sposób uzyskiwany jest ów podnoszący jakość życia pożądany stan rzeczy uwalniający od wszelkiej obawy⁴. Jeśli chodzi o holistyczne podejście do zagadnienia bezpieczeństwa (w wymiarach zindywidualizowanym i społecznym) niewątpliwie jedną z solidnych i sprawdzonych na przestrzeni dziejów jest koncepcja dalekowschodnia, której elementy zostaną tu przybliżone.

Zarówno w Japonii, jak i na całym świecie egzystują obecnie grupy ludzi stosujące się, w wyniku własnego, świadomego wyboru, do ideałów Bushidō. Pamiętajmy przy tym o utylitarności dalekowschodnich wskazówek zalecających umie-

¹ Korzeniowski L., *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie i organizacjach społecznych*, EAS, Kraków 2008.

² Holizm – (od gr. *holos* – całość) teoria rozwoju, według której istotną cechą świata jest jego „całościowy” charakter. Pojęcie wprowadził Jan Smuts we wczesnych latach 20. XX wieku. Był on południowoafrykańskim politykiem, filozofem i wojskowym. Premierem Związku Południowej Afryki w latach 1919–1924 oraz 1939–1948. W czasie I i II wojny światowej służył w armii brytyjskiej w stopniu marszałka polnego. Jako jedyny uczestniczył w podpisaniu obydwu traktatów kończących I i II wojnę światową.

³ Por. Lindzey G., Hall C., *Teorie osobowości*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 2006.

⁴ Linde M. S. B., *Słownik języka polskiego*, t. I (reprint), Warszawa 1994, s. 84, podają za: Korzeniowski, *op. cit.*, s. 33 – także porównawczo Korzeniowski przytacza szeroką gamę definicji bezpieczeństwa.

jętne łączenie stałości i zmiany⁵. Wierność ideom przy jednoczesnej umiejętności dostosowania się została wielokrotnie potwierdzona jako właściwa strategia dla ludzkiej egzystencji i rozwoju. Dlatego też, podczas reformy Meiji japoński cesarz Mutsuhito wraz z elitami wojskowymi od roku 1882 odnowili oficjalnie swą wierność dla Drogi Wojownika⁶ i jego głównych cnót.

Należą do nich:

1. Prawość – *Gi* (chin. - *Yi*) i Mądrość – *Chi* (chin. – *Zhi*)
2. Życzliwość – *Jin* (Humanitarność – chin. – *Ren*)
3. Szacunek, Uprzejmość – *Rei* (chin. – *Li*) i Honor – *Meiyo* (chin. – *Ming Yu*)
4. Odwaga – *Yusha* (chin. – *Yong*)
5. Lojalność – *Chūgi*, *Chujitsu*
6. Szczerłość, uczciwość – *Makoto*, *Shin* (chin. – *Cheng*)
7. Pietyzm rodzinny (nabożność synowska) – *Kō*.

Interesujące dla ludzi Zachodu może być to, że istotną rolę w propagowaniu Bushidō dla współczesności (Modern Bushidō) odegrali Japończycy będący chrześcijanami, pochodzący z rodzin samurajskich. Byli nimi Uchimura Kanzo (1861–1930) urodzony w Edo, późniejszym Tokio, Nitobe Inazo (1862–1933) oraz Miyabe Kingo (1860–1951). Porównywali oni Bushidō do Starego Przymierza, działając na rzecz dalekowschodniego Nowego Przymierza, będącego syntezą Bushidō i Chrześcijaństwa. Niezależnie od tego, za którym z duchowych mistrzów byśmy nie podążyli, to istotnym elementem, charakterystycznym dla dalekowschodnich systemów, których wypadkową stanowi Kodeks Bushidō, jest postawa uczestnicząca zwolennika Drogi. Filozofia staje się tu synonimem strategii zdrowego rozsądku i treningu umiejętności nie zaś wyłącznymi spekulacjami intelektualisty – obserwatora zjawisk. Jest to zatem filozofia bezpieczeństwa oraz związanej z nim mądrości solidnie opartej na codziennej praktyce. Należy zwrócić uwagę, że stosowanie prawideł administrowania autonomicznym systemem bezpieczeństwa poprzez reguły Kodeksu Bushidō jest możliwe tak naprawdę jedynie wtedy, gdy przyswojenie (internalizacja) cnót samurajskich następuje w zgodzie z zasadami Budō. W Japonii koncepcji tej nadano nazwę „uczenie się całym ciałem”⁷. Dla pełnej jasności, autorzy podają własną definicję pojęcia Sztuka Walki, które jest metodą ćwiczenia umysłu za pomocą cennego narzędzia, jakim jest Ludzkie Ciało, według reguł zebranych w Bushidō – kodeksie samodoskonalenia.

Według J. Piwowskiego, Sztuka Walki (Dalekowschodnia Sztuka Walki) jest sferą kultury związaną z systemami bojowymi opisywanymi przy pomocy

⁵ Aluchna M., Płoszajski P., *Zarządzanie japońskie. Ciągłość i zmiana*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2008.

⁶ Zob. *Reskrypt Cesarski do Żołnierzy i Żeglarzy* (1882) [w:] Ślusarczyk A., *Samuraje (japoński duch bojowy)*, Warszawa 1939.

⁷ *Mente (de) B. L., Samuraje a współczesny biznes*, Bellona, Warszawa 2006.

szczegółowej kodyfikacji, wynikającej najczęściej z dalekowschodnich inspiracji, dotycząca technik, metod, tradycji i obyczaju, opartych na przesłankach filozoficzno-religijnych, a zarazem utylitarnych. Służy ona możliwie jak najskuteczniej utrzymaniu i podnoszeniu wysokiego poziomu bezpieczeństwa zarówno jednostek, jak też zespołów ludzkich, poprzez ćwiczenia i wieloaspektowy rozwój następujących elementów:

- 1) możliwości aktywności i skutecznego przeciwdziałania zagrożeniom ze strony osób i innych niekorzystnych okoliczności o charakterze militarnym, cywilnym, sił natury bądź konfrontacji o charakterze sportowym,
- 2) możliwości utrzymania, ratowania i poprawiania jakości życia, w tym bezpieczeństwa zdrowotnego oraz moralnych i estetycznych wartości wzajemnie się przenikających i wzmacniających w wymiarach: indywidualnym oraz społecznym,
- 3) możliwości oparcia w okresie trwania całego życia na angażującej ciało i umysł metodzie perfekcjonistycznego samodoskonalenia,
- 4) poziomu umiejętności bojowych determinującego również podjęcie walki z wewnętrznymi przeciwnościami, takimi jak negatywne intencje i emocje⁸.

Istotną częścią podnoszącego poczucie bezpieczeństwa treningu samodoskonalenia poprzez Sztukę Walki – Budō jest nierozwalne jej powiązanie z trenin-giem medytacji. Jest to czynnik, którego pominięcie najprawdopodobniej wyklucza pełnię samorealizacji. Niezależnie od możliwości osiągnięcia najwyższego stanu umysłu, określanego jako oświecenie, medytacja pozwala na bieżąco, zanim jeszcze dotrzemy na Najwyższy Szczyt, w znacznym stopniu poprawić funkcjonowanie naszego ciała (zdrowie fizyczne), psychiki oraz komplementarnej samokontroli psychofizycznej. Medytacja umożliwia także osiągnięcie większej pewności i skuteczności w codziennych działaniach tak indywidualnych, jak również społecznych. Odpowiada temu wywodząca się z Bushidō koncepcja tennōgaku wychowania na cesarza (nazywana także shōngungaku – wychowanie na shōguna). Co ciekawe, dotyczyło to każdego bushi, nawet pochodzącego z najbardziej ubogiej samurajskiej rodziny, nie tylko młodzieży będącej w prostej linii potomkami panującego cesarza. Był i nadal jest to model samodoskonalenia, zgodnego z koncepcją uniwersalnego monarchy, jaką przedstawia również „tybetańskie Bushidō”, znane jako Shambala⁹.

Zarządzanie jakością ludzkiej egzystencji, w tym, rzecz jasna, i bezpieczeństwem to zadanie na miarę celu, jakim jest nadawanie sensu życiu człowieka. Wymaga ono, poza określonymi zadaniami praktycznymi, głębokiej, filozoficznej

⁸ Piwowarski J., Czajkowski W., *Administrowanie jakością życia człowieka poprzez system Modern Bushidō*, RN IDŌ. Ruch dla kultury, Rzeszów 2010, ISSN PL1730-2064, s. 19.

⁹ Trungpa Ch., *Szambala: Święta Ścieżka Wojownika*, Wydawnictwo Jacek Santorski&Co, Warszawa 2002.

refleksji. To z kolei rodzi konkretne, użyteczne zasady postępowania. Przyjęcie zatem określonej drogi do celu następuje poprzez konkretne reguły – stąd bierze się sformułowanie „administrowanie dobrostanem człowieka” czy „administracja autonomicznym systemem bezpieczeństwa”. Określenie to – stawiające na administrowanie – bierze się stąd, że termin „zarządzanie” ma obecnie w nauce konotacje zbyt głęboko zakotwiczone, w opinii autorów, w kategoriach ekonomicznych, nierzadko tkwiących u źródeł postaw konsumpcjonistycznych, które gubią to, co nazywamy sensem życia. Sens ten z powodzeniem odnajdujemy z pomocą trwającej już kilka tysięcy lat, nadal żywej humanistycznej teorii Budō tożsamego z Kodeksem Bushidō¹⁰.

Jak stwierdzają badacze, Arutjunow i Swietłow, w okresie administracji shōgunatu Tokugawa „Oficjalną ideologią państwową stał się konfucjanizm (...)”. „O znaczeniu, jakie Ieyasu nadawał religii, w tym konfucjanizmowi, świadczy dobicie jego testament. Wielki Shogun pisał w nim: »Religia shintō, buddyzm i konfucjanizm, choć różnią się dogmatami, ale mają na uwadze wspólny cel, wiodą do dobra i karzą zło (...)«¹¹. Takie określenie stosunków społecznych w grupach pierwotnych (rodzina, niekiedy też sangha¹²) i wtórnych (klasy społeczne, sanghi) oraz indywidualnego rozwoju (samodoskonalenia oraz wykształcenia i zawodowej kariery) w buddyzmie i taoizmie jest podobne. Analogii szuka się także w systemach idei filozoficznych i religijnych. Asymilacja rodzimych kultów z elementami buddyzmu i konfucjanizmu stworzyła w Japonii specyficzną jakość określaną jako jedność trzech (czterech) religii¹³. Podczas ery Tokugawa (Edo), konfucjanizm był czynnikiem najmocniej stabilizującym zarówno administrację publiczną, jak też stosunki społeczne i budowę lojalności, uwzględniając chociażby oddziaływanie *Doktryny Środka (Zhongyong)*, spisanej najprawdopodobniej przez wnuka Konfucjusza Zisi (492–431 p.n.e.). *Doktrynę Środka Zhuxi* (1130–1200) włączył do *Czteroksięgu* studiowanego obowiązkowo przez japońskich rycerzy – bushi. Samuraj dowiadywał się z *Czteroksięgu*, iż, jak rzekł Konfucjusz, jest „Pięć pod niebem uniwersalnych dróg (...) »Między władcą a urzędnikiem, między ojcem i synem, między mężem i żoną, między starszym i młodszym bratem i między przyjaciółmi – jest pięć pod niebem uniwersalnych dróg. Wiedza (*zhi*), humanitarność (*ren*) i męstwo (*yong*) – te trzy są pod niebem uniwersalnymi cno-

¹⁰ Cynarski W. J., *Słownik pojęć [w:] IDŌ. Ruch dla Kultury*, Rzeszów 2000, s. 92; Por. Cynarski W. J., *Humanistyczna teoria sztuk i sportów walki*, Wdawnictwo UR, Rzeszów 2003.

¹¹ Por.: Arutjunow S., Swietłow G., *Starzy i nowi bogowie Japonii*, PIW, Warszawa 1973, s. 55, 56.

¹² Sangha (sanskrit.): dosł. „zgromadzenie” – nazwa wspólnoty buddyjskich mnichów, gmina.

¹³ Por.: Nakamura H., *Systemy myślenia ludów Wschodu. Indie–Chiny–Tybet–Japonia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005, s. 282, 283, 288–290, 342–343, 362, 380–382, 394, 459, 471. Chodzi o jedność trzech (czterech) religii: buddyzmu, taoizmu, konfucjanizmu i shintō, tworzącą w efekcie, z włączeniem pewnych elementów będących echem hinduizmu, koncepcję neokonfucjańską.

tami (*de*). Praktykowane, dają jedno»¹⁴. Wraz z owymi pięcioma modelowymi stosunkami społecznymi wzrastają odpowiednio:

1. Sprawiedliwość (władca – urzędnik),
2. Miłość (ojciec – syn),
3. Szacunek (mąż – żona),
4. Porządek (starszy i młodszy brat),
5. Lojalność (przyjaciel – przyjaciel).

Pięć wyżej wymienionych aspektów funkcjonowania organizmu społecznego może przenikać się wzajemnie na wszelkie sposoby. Na przykład dana osoba może pełnić służbę nie tylko jako urzędnik państwowy, ale także na rzecz konkretnej osoby, choćby we własnej rodzinie lub służbę w rozumieniu misji poświęconej rozwojowi określonej, szlachetnej idei urzeczywistnianej w konkretnym przedsięwzięciu. Innym przykładem jest to, iż monarcha traktuje swoich ludzi jak własne dzieci. Z drugiej strony można też przyjąć, że osoba, która pragnie się rozwijać i doskonalić, będąc panem swojej egzystencji w głębokim sensie tego znaczenia kreuje postać władcy działającego na rzecz bezpieczeństwa i pożytku swego, swoich bliskich oraz całego swego otoczenia, a nawet na użytek ludzkości i całego Wszechświata. Ta idea ma odzwierciedlenie we wspomnianych wcześniej koncepcjach *shōgungaku* (wychowanie na shōguna) oraz *tennōgaku* (wychowanie na cesarza) polegających na tym, by ideał pedagogiczny był ideałem najwyższym transferującym w samodzielnym, dorosłym życiu w podążanie Drogą Cesarza. Można jego źródła poszukiwać także w konfucjanizmie, a nawet w hinduizmie, zwłaszcza w wersji reprezentowanej przez cesarza Aśokę, który wyznawał buddyjskie ideały jednocześnie mocno oparte na afirmującym samodyscyplinę jogi i ideały rycerzy kszatrija hinduizmu.

Mistrz [Konfucjusz] mawiał: „Zamiłowanie do nauki zbliża do wiedzy [mądrości]. Usilny trening zbliża do cnoty humanitarności, zaś pojąć wstyd to zbliżyć się do męstwa. Kto poznał te trzy, poznał, jak siebie samego kształtować. Znając to, wie, jak rządzić cesarstwem. Administrowanie opiera się w dalekowschodniej koncepcji o dziewięć konfucjańskich kanonów:

- 1) kształtowanie siebie samego, poprzez budowanie siły woli, właściwych i konsekwentnie realizowanych postanowień, oczyszczenie psychiczne i fizyczne także przez odpowiednią dietę i okresowy post;
- 2) szanowanie wartości, czyli docenianie i autentyczne kultuwanie cnót oraz prostotę i nieuleganie zbytkowi;

¹⁴ Zisi, *Doktryna Środka (Zhongyong)* [w:] *Filozofia Wschodu*, t. II, red. M. Kudelska, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001, art. XX, s. 343.

- 3) rodzinna zażyłość, poświęcanie należytej uwagi krewnym, uczestniczenie w radościach i trudnych chwilach, jakie są udziałem całej rodziny i jej poszczególnych członków;
- 4) szanowanie dostojników państwowych, poprzez obdarzanie ich zaufaniem i właściwe delegowanie kompetencji;
- 5) identyfikowanie się z korpusem urzędniczym [stawianie się w czyjejs sytuacji, korzystając z własnych doświadczeń], któremu towarzyszy zachęcanie do szczerości i jej utrwalanie w atmosferze sprzyjającej budowaniu godności ludzkiej;
- 6) traktowanie narodu jak swoich własnych dzieci, między innymi zatrudnianie w odpowiednim czasie i sprawiedliwe wynagradzanie;
- 7) wspieranie rzemieślników, poprzez codzienną kontrolę oraz weryfikację raz na miesiąc i także – uczciwe wynagradzanie zgodne z efektem pracy;
- 8) okazywanie pobłażliwości obcokrajowcom, ponieważ rzeczy winny mieć swój początek oraz koniec – tu zawarte są stosowne powitania i pożegnania gości i wyrozumiałość, co do nieznamości miejscowych obyczajów;
- 9) okazywanie uprzejmości książętom feudalnym¹⁵.

Niezależnie od rosnącej w okresie Edo roli konfucjanizmu w systemie politycznym średniowiecznej Japonii, mentalność wszystkich warstw społeczeństwa Kraju Wschodzącego Słońca nie wyzbywała się elementów buddyjskich. Stąd do dzisiaj niektórzy potomkowie samurajów rozpoczynają każdy swój dzień od przemycia twarzy, przepłukania wodą ust oraz sześciu pokłonów w sześciu kierunkach świata. Transferują i umacniają one internalizację (poprzez „uczenie się całym ciałem”) znaczenia w naszym życiu sześciu ważnych elementów postawy nadającej właściwy sens naszej egzystencji. Stosując filozofię yin-yang, jesteśmy w sta-

¹⁵ *Ibidem*, s. 343, 344; ... [1] Post, oczyszczenie i dbałość o strój [schludność] oraz nieuchybienie obyczajności ... – oto jest kształtowanie siebie samego. [2] Poniechanie obmowy i nieuleganie pięknu [w rozumieniu zbytku] w połączeniu z docenianiem cnoty (*de*) – oto jest poszanowanie wartości. [3] Honorowanie krewniaków, traktowanie ich z uwagą, uczestniczenie w ich radościach i smutkach – oto jest rodzinna zażyłość. [4] Pozwolenie, by sami dbali o powierzone im zadania – oto jest darzenie dostojników państwowych szacunkiem. [5] Prowokowanie szczerości (*xin*), nienaruszanie ich godności i dostatnie wynagradzanie – oto jest identyfikowanie się z korpusem urzędniczym. [6] Zatrudnianie tylko w odpowiednim czasie i uczciwa zapłata – oto jest popieranie zwykłych ludzi jak naszych [własnych dzieci]. [7] Codzienna kontrola, miesięczna weryfikacja, wynagradzanie według pracy – oto jest wspieranie wszystkich rzemieślników. [8] Witanie przybywających i odprowadzanie wyjeżdżających [gdź rzeczy powinny mieć początek i koniec], obdarowywanie ich i okazywanie współczucia za ich brak umiejętności [dotyczących miejscowych obyczajów] – oto jest okazywanie pobłażliwości obcym z krain dalekich. [9] Restaurowanie rodzin, których linia sukcesji została złamana, aby na nowo ożywić zniszczone [wojną] księstwo, porządkowanie go w czasie zamętu, aby je wspierać w niebezpieczeństwie ... – oto jest uprzejmość okazywana feudalnym książętom”. Zisi, *Doktryna Środka – Zhongyong*, tłum. A. I. Wójcik [w:] *Filozofia Wschodu*, t. II, red. M. Kudelska, *op. cit.*, s. 344, 345.

nie utożsamiać się z każdym z elementów owej dualistycznej, organicystycznej koncepcji społecznej. Bo czyż nie jesteśmy (lub będziemy) jednocześnie czyimś dziećmi i rodzicami? Bo czyż prawdziwy przywódca to nie ten, który skuteczniej potrafi służyć innym, a operatywny „sługa” zaiste nie staje się postacią godnie dominującą? Czyż mąż i żona nie stanowią całości domkniętej i jedynej zdolnej do prokreacji i właściwego, zgodnego z Naturą wychowania potomstwa? „Uczniowie Buddy okazują [bowiem] cześć sześciu kierunkom Prawdy:

1. wschód oznacza stosunek rodziców i dzieci,
2. południe stosunek [mistrza]–nauczyciela i ucznia,
3. zachód stosunek męża i żony,
4. północ stosunek człowieka do jego przyjaciół,
5. kierunek w dół oznacza stosunek pana i sługi,
6. kierunek ku górze stosunki pomiędzy uczniami Buddy”¹⁶.

Przypomnę, iż zwyczaj opisywanych pokłonów kultywowany jest w Japonii, a także i poza nią, wśród osób o samurajskim pochodzeniu lub samurajskiej samo-identyfikacji. Wyraźnie odnajdujemy tu analogię do chińskiego pojmowania idei kosmicznego organizmu i przenikającej ten organizm „naturalnej hierarchii”.

Analogia między konfucjanizmem i buddyzmem idzie daleko: „sześć kierunków Prawdy” odnosi się do buddyjskiego obrazu sześciu właściwych rodzajów relacji społecznych. Dalekowschodnia religia i filozofia kultywowana, przypomnę, nie jako forma opisu, czy czysto intelektualnych spekulacji obserwatora zjawisk, lecz zdecydowanie z pozycji aktywnego uczestnika i kreatora dziejących się procesów, jest źródłem konkretnych wskazówek do treningu samodoskonalenia oraz udziału w umiejętnym, ukształtowanym według własnych poglądów administrowaniu autonomicznym systemem bezpieczeństwa. Przykładem są oczekiwania dotyczące potomstwa. „Dziecko winno szanować swoich rodziców i robić dla nich wszystko, czego oczekują. Winno im usłużyć, pomagać im w pracach, kultywować więzki rodzinne, strzec rodzinnej własności, a gdy [ojciec i matka] odejdą, spełniać posługę pamięci”¹⁷. Tak rozumiana troska i związany z ową tradycją obowiązek moralny współprzyczyniają się do wzmocnienia nie tylko autonomicznego (dotyczącego jednostki), ale i organicznego systemu bezpieczeństwa (autonomicznego dla rodziny czy społeczności).

Pisma buddyjskie i konfucjanizm opisują, wyjaśniają i doradzają właściwe postępowanie dotyczące rozlicznych aspektów egzystencji zarówno jednostek, jak i całego organizmu społecznego oraz jego składowych związków – części będą-

¹⁶ *Digha Nikāya* 31, *Singālovāda-sutta*; podają za *The Teaching of Buddha*, Bukko Kyokai, Tōkyō 1987. (Polska edycja: *Nauka Buddy. Wybór sutr*, Wydawnictwo „A”, Kraków 2006: obszernie omówienie buddyjskiego ujęcia sześciu stosunków społecznych na kartach *Nauki Buddy*, s. 224-228).

¹⁷ *Ibidem*, s. 224, 225.

cych także swoistymi organizmami. „Rodzice winni względem swych dzieci spełniać pięć powinności: unikać czynienia zła, być przykładem dobrego postępowania, zapewnić dzieciom wykształcenie, zadbać o ich małżeństwo i we właściwym czasie przekazać im rodzinne dobra. Gdy rodzice i dzieci stosują się do tych zasad, rodzina będzie żyć w trwałej zgodzie”¹⁸. Natomiast „syn nie potrafiłby się odplacić rodzicom za ich łaskawą dobroć, nawet gdyby miał ich nosić na rękach przez sto lat. I nawet gdyby ich przez sto lat kapał w wonnościach, gdyby im usługiwał jak idealny syn, gdyby zdobył dla nich tron i gdyby otoczył ich całym przepychem świata, nadal nie spłaciłby ogromnego długu wdzięczności, jaki jest im winien”¹⁹ z chwilą, gdy przyoblekli go w Cenne Ludzkie Ciało.

Jak widać, organicystyczny model samorealizacji i filozofii administrowania bezpieczeństwem jest holistycznym paradygmatem działającym jednocześnie na poziomach indywidualnym oraz kolektywnym. Stąd – jak napisał czytany i cytowany przez wielu samurajów Mencjusz (371–289 p.n.e) – ludzie mówią: „Cesarstwo, księstwo, rodzina. Korzenie cesarstwa tkwią w księstwie, korzenie księstwa tkwią w rodzinie, korzenie rodziny tkwią w jednostce”²⁰.

Bibliografia

1. Aluchna M., Płoszajski P., *Zarządzanie japońskie. Ciągłość i zmiana*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2008.
2. Arutjunow S., Swietłow G., *Starzy i nowi bogowie Japonii*, PIW, Warszawa 1973.
3. Cynarski W. J., *Słownik pojęć* [w:] IDŌ. Ruch dla Kultury, Rzeszów 2000.
4. Cynarski W. J., *Holistyczna teoria sztuk i sportów walki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2004.
5. Korzeniowski L., *Securitologia. Nauka o bezpieczeństwie i organizacjach społecznych*, EAS, Kraków 2008.
6. Linde M. S. B., *Słownik języka polskiego*, t. I (reprint), Warszawa 1994.
7. Lindzey G., Hall C., *Teorie osobowości*, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa 2006.
8. Mencjusz, *Księga Mencjusza – Mengzi* [w:] *Filozofia Wschodu*, t. II, red. M. Kudelska, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001.
9. Mente (de) B. L., *Samuraje a współczesny biznes*, Bellona, Warszawa 2006.
10. *Reskrypt Cesarski do Żołnierzy i Żeglarzy (1882)* [w:] Ślusarczyk A., *Samuraje (japoński duch bojowy)*, Warszawa 1939.
11. Nakamura H., *Systemy myślenia ludów Wschodu. Indie–Chiny–Tybet–Japonia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005.

¹⁸ *Singālovāda-sutta*, podają za *Ibidem*, s. 225.

¹⁹ *Annutara Nikāya, Samacitta-sutta*, podają za *Ibidem*, s. 228.

²⁰ Mencjusz, *Księga Mencjusza – Mengzi* [w:] *Filozofia Wschodu*, t. II, *op. cit.*, s. 352.

12. *Nauka Buddy. Wybór sutr.* Praca zbiorowa – Japońskie Stowarzyszenie Propagowania Buddyzmu, Wydawnictwo „A”, Kraków 2006.
13. Piwowarski J., Czajkowski W., *Administrowanie jakością życia człowieka poprzez system Modern Bushidō*, RN IDŌ. Ruch dla kultury, Rzeszów 2010.
14. Trungpa Ch., *Szambala: Święta Ścieżka Wojownika*, Wydawnictwo Jacek Santorski & Co., Warszawa 2002.
15. Zisi, *Doktryna Środka (Zhongyong)* [w:] *Filozofia Wschodu*, t. II, red. M. Kudelska, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2001, art. XX.